

מאמרים

'משנכנס אדר מרבין בשמחה' – גם משנכנס אדר א'?

מאת הרה"ג אריה הכהן פלשניצקי שליט"א מח"ס 'אתקינו סעודתא' ו'שערי בית המדרש'.

3/02/2011

איתא בגמ' תענית (כט' ע"א): אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה. [פי' רש"י: **משנכנס אדר** - ימי נסים היו לישראל פורים ופסח] אמר רב פפא הלכך בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט מיניה באב דריע מזליה ולימצי נפשיה באדר דבריא מזליה.

והנה במפרשים הקשו על השו"ע, מדוע בהל' פורים לא הביא הלכה זו 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', ובהל' ת"ב (ס' תקנ"א סעי' א') כתב השו"ע: משנכנס אב ממעטין בשמחה ובר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט מיניה דריע מזליה. והא זה באותו מימרא בגמ' עי' בזה בשו"ת חתם סופר או"ח סי' קס'. ובס' נימוקי אורח חיים סי' תרפ"ו, ועוד. וע"ע במג"א סי' תרפ"ו ס"ק ה'. ובחיי אדם כלל קנה' במ"ב שם ס"ק ח'.

במאמר שלפנינו נדון בעז"ה האם מה שכתוב בגמ' 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' בשנה מעוברת הוא גם משנכנס אדר ראשון, והצדדים לספק הם, דהנה רש"י פי' הטעם שמרבין בשמחה בחודש אדר, מפני שהיה בו נסים לישראל פורים ופסח, ולפי"ז אין עושים פורים באדר ראשון, א"כ את 'מרבין בשמחה'.

ובאמת בספר שאילת יעב"ץ (ח"ב סי' פח') כתב: שאלת, מה הזקיק לרש"י שם בגמ' משנכנס אדר לפרש, ימי נסים היו פורים ופסח, י"ל עוד, שרצה לרמז ג"כ שבשנה מעוברת אין שמחה נוהגת אלא באדר שני, משום דימי נסים סמוכים הם וכדאמרין במגילה (ו' ע"ב) אליבא דרשב"ג דאדר שני עיקר לענין קריאת המגילה, משום דמסמך גאולה לגאולה עדיף, ע"כ.

וכמו"כ כתב בספר תשובה מאהבה (ח"ב סי' שא'): י"ל דגם כונת רש"י כן, משנכנס אדר היינו אדר השני ימי נסים היו לישראל פורים ופסח ומסמך גאולה לגאולה, כי הלכה כרשב"ג ואז זמן שמחה, וע"ש. וכן בשו"ת בית נפתלי (לר' נפתלי הכהן שווארטץ – י"ל בשנת תרנ"ט) כתב: ותמיהתך, במס' תענית (כט' א') דאיתא שם, משנכנס אדר וכו', ופרש"י ימי נסים היו לישראל פורים ופסח, עכ"ל. ויש לדקדק, הלא פסח איננו בחודש אדר, ומה בעי רש"י בזה להשמיענו, הנה כבר עמדו בזה המפרשים וכו', ובשיטות י"ל דרש"י רצה לרמז שבשנה מעוברת אין שמחה נוהגת אלא באדר ב' כדא' במגילה (ו' ע"ב) לענין קריאת המגילה דעיקר הוא באדר שני להסמך גאולה לגאולה, ע"ש.

אמנם מאידך גיסא אפשר"ל, דהא תנן (פ"א מ"ב) במגילה: אין בין [י"ד וט"ו שב] אדר הראשון ל[י"ד וט"ו שב] אדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים. פי' שאם קראו המגילה ונתנו מתנות לאביונים באדר הראשון לא יצאו ידי חובה. ובשו"ע (סי' תרצז') כתב: יום י"ד וט"ו שבאדר ראשון אין נופלים על פניהם ואין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה ואסורים בהספד ותענית אבל שאר דברים אין נוהגים בהם. וי"א דאף בהספד ותענית מותרים. הגה. והמנהג כסברא ראשונה. י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון (טור בשם הרי"ף) ואין נוהגין כן, מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים וכו'. הנה מבואר שגם בי"ד וט"ו שבאדר ראשון (הנקראים פורים קטן) הם ימי שמחה, א"כ גם משנכנס חודש אדר ראשון צריך להרבות בשמחה. ובאמת בספר עבודת אהרן (לר' אהרן יוסף פיינזילבר - י"ל בוורשא שנת תרנ"ד) כתב: ובשנת העיבור, כיון דקי"ל בשו"ע דיום י"ד וט"ו באדר אסורים בהספד ותענית וכן קי"ל דנוהגין קצת להרבות בסעודה בימים האלו, א"כ חשבינן זאת לימי נסים, וממילא מרבין (בשמחה) משנכנס אדר ראשון, עי"ש.

ומטו משמיה דהגר"ח קנייבסקי שליט"א (בס' דרך שיחה) שאמר, שמשלשון המשנה 'אין בין אדר ראשון לאדר השני וכו', משמע שלענין להרבות בשמחה הם שוין, והנה נחלקו הפוסקים (בשו"ע שהבאנו לעיל) אם יש שמחה בי"ד אדר ראשון, ולסוברים שיש שמחה, משום שנחשב שבו נעשה הנס וכהדיוק מהמשנה הנ"ל, ה"ה לענין מרבין בשמחה שיש גם בדר ראשון. ולחולקים וסוברים שאין מצוה בי"ד אדר ראשון, אין את ההלכה של 'מרבין בשמחה', והיות והרמ"א פוסק שיש להרבות במשתה ושמחה בי"ד באדר ראשון, א"כ לכתחילה יש את ההלכה של 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' גם באדר ראשון, ועי"ש.